

ఆర్థర క్షౌ మ్మ చి

ఇది-

రాజమ హేంద్ర వరమునందలి దొరతనము వాది

మొదటితరగతి కళాశాలయందు

సాంధ్రోపాధ్యాయుడుగునుండి విశ్రాంతి నొందియున్న

‘సూక్తి సుధానిధి’

వడ్డాది సుబ్బారాయ కవిశేఖరుడు

రచించినది.

మొదటికూర్పు 1000 పౌతులు.

రాజ్ ఎలెక్ట్రిక్ ప్రెస్ నందు ముద్రితము,

రాజమహేంద్రవరము.

1935

శ్రీరస్తు.

శ్రీవరమాత్మనే నమః

అవతారిక

మహామూలా! సంసారసముద్రమున మునిగి యుక్కిరి
విక్కిరి ముగ్గురుండు మానవకోటి, కొంచెము తల యెత్తి యూపిరి
పుచ్చుకొనుచు చిహ్నించి నొకడుట కనుకూలముగా లోకోపకారప
రాయణులు జ్ఞాననిధులు మహాత్ములు పరమార్థసాధకము లగుబహు
గ్రంథములు రచించి కీర్తిశరీరముతోఁ దేజరిల్లుచున్నవారు; వా
రల్లుచిరచిన్నగ్రంథము లన్నిటియందు నాబాలగోపాలము సర్వజనా
హృదయసంభావకములయి విలసిల్లుగ్రంథరాజములు మూడు. అవి
యే భారత భాగవత గామాయణములు. సాధారణముగ నీ మూడిటి
యందలి యంశములను స్వీకరించు యాంధ్రగీర్వాణమహాకవు
లనేకులు సరసము లయిననుప్రసిద్ధకావ్యనాటకములను గల్పించి వాసి
కెక్కినవారు.

భారతకథయందు నాకుఁ గల్గిపీఠిత భట్టనారాయణమహా
కవిప్రణీత మగువేణీసంహార మనునంస్కృతనాటకము నేను గొన్ని
సంవత్సరములక్రిందటఁ దెలిగించి యాంధ్రమహాజనులనున్న నకు
భాజనము గాఁ జాలితిని. అట్లే భాగవతమునందలివరమభక్తింజేసి శ్రీ
కృష్ణభగవానునిమహిమాదులను బొగడుచు ముందుగ నందనందన
శతకము, పదపడి యాపదుద్ధారకశతకము విరచించి ప్రకటించితిని.

ఇప్పుడు శ్రీమద్రామాయణ మనునాధికావ్యము ననుసరించి తారక నాముఁ డగు శ్రీరామచంద్రుని సుగుణముల సంకీర్తనము నేయుచు భగవదనుగ్రహమున నాకుఁ దోచినకల్పనాదులతో నీయార్తరత్నా మణి రచించితిని. ఇందలివద్యభావములు పెక్కులు చదువరులకు రామాయణకథాంశముల జ్ఞప్తికిఁ దేఁ జాలినవిగా నుండును. శ్రీరామ చంద్రుని భక్తజనుల కీకృతి యత్యంతముదావహము, హృదయాకర్షక ము కాఁ గల దని నావిశ్వాసము.

రాజమహేంద్రవరవాస్తవ్యుఁడు కీ. శే. ముడుంబ కృష్ణమా చార్యుల సత్పుత్రుఁడు ప్రతివర్షముఁ జైత్రశుద్ధసేవమిని శ్రీ సీతారామ కల్యాణమహోత్సవము హరికథాకాలక్షేపాదులతో నతివైభవమున నిజభవనమున జరిగించు బాలభక్తుఁడు, శ్రీరామాచార్యుఁ డీభావ సంవత్సర ఫాల్గునమాసాంతమున నొక్కనాఁ డార్తరత్నామణిలోని కొన్నివద్యము లర్థసహితముగ నాకడ నాలకించి, యువసంవత్సరచైత్ర మునఁ దాను జరుపనున్న కల్యాణోత్సవమున కేతత్కృతిపతన మొక యంగము గావలయు ననునాత్సహముతో ముద్రాభృతి నొనఁగి, శీఘ్రగతి కీకృతిఁ బ్రకటింపఁ గోరెను. ఈ కోరికయే పూర్వోక్త మగు నావిశ్వాసమునకు ముఖ్యకారణము.

బాలభక్తుఁ డగు నీశ్రీరామాచార్యునిచేత స్థాపిత మయిన శ్రీమద్భగవద్భారతసేవాసమాజ మఖిలజనమనోరంజక మగుచు నాచంద్రాంశము వర్ధిల్లుఁ గాక.

ఈ యార్తరత్నామణి నితఃపూర్వము నుపసేద్య మగుతమ యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రతికయందుఁ బ్రకటించిన తత్సంపాదకులకు మత్కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనములు. అగ్రీజ యగు భక్తచింతామణి, నార్తరత్నామణి యనవరత మనువర్తించుఁ గాక.

కా. ఆమంత్రించుచుఁ దారకాఖ్యుఁ బ్రతిపద్యం బార్తరక్షామణి
రామా యంచు రచించునాదుకృతి, శ్రీరామేందుకల్యాణ మ
త్యామోదంబునఁ జైత్రచైత్రము స్వగేహంబందుఁ గావించుశ్రీ
రామాచార్యుఁడు వేడె, ముద్రిత మొనర్పఁ భక్తి భావక దుదిక.

క. శ్రీరామాచార్యుఁడు కా
మారవయస్కుండు యువను మచ్చతకము స్వా
దారత ముద్రిత మొనరిచి,
శ్రీరామునిపెండ్లి విందుఁ జేసె బుధులకుక.

ఆ. తనముడుంబకులము ధన్యమై వర్ధిల్ల
భక్తి రామచంద్రపాదయుగళి
నేవ శైశవాది నేయురామాచార్యుఁ
డఖిలశుభసమృద్ధి నలరు సతము.

వడ్డాది సుబ్బారాయఁడు.

శ్రీరస్తు

శ్రీపరమాత్మనేనమః

261 53

25.3.73.

ఆర్తరక్షామణి.

శ్రీసీతాజలజేక్షణాహృదయరాజీవస్ఫురద్ద్యోమణి!
కౌసల్యోదరశుక్తిమాక్తికమణి! కల్యాణచింతామణి!
వ్యాసాదిస్తుతిపాత్రపాలకమణి! వాల్మీకిసత్కృత్యుప
న్యాసాకల్పమణి! తమస్తరణి! రామా! యార్తరక్షామణి.

౧. అనివంశంబున భారతక్షీతి నయోధ్యౌ మర్త్యతం దేత ను
దభవమై, పంక్తిరఘండు తండిరిగె, దత్తౌసల్య తల్లింగ, గా
రవ మారంగె బెరింగి, సిత సతిగా, రాజై చిరం బేలి తీ
వవని, భక్తి భజింప నేడు బ్రజ; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧

మ. జననందోహ మరూపుఁ గన్గొన నదక్షం బంచు విశ్వంభరుం
డను వొందం దను భక్తి గొల్చి పృజ, నైకాపత్కరంబుం దరిం
పను సంసారము, ధారిణి వెలసె భాస్వద్వంశరాజౌళి యై
యనుచుం డ్రాఝులు; నీవ తత్ప్రభువు; రామా! యార్తరక్షామణి.

౩. శ్రీనాథుం డని, చిన్మయుం డని, ఋషిశ్రేష్ఠుల్ పృశంసించి. రే
లా నిన్నొక్కని? సూర్యచంద్రకులజుల్ లాఁతుల్ నృపుల్ తేరేయం
డేనిం గాని వచించిరే యటు? మహోత్కృష్టక్రియల్ సల్పరే
యానాఁ డాప్రభు? లీవు శ్రీహరివె; రామా! యార్తరక్షామణి. ౩

మ. తనయుల్ సల్పినతప్పు లెప్పగిదివి నందుల్ దయం దిద్దుకొని,
 డ్రొనిశంబుఁ క్షమియించి; నీవ గుఱి యిం; దారావణబ్రహ్మకుఁ
 వనజాతాననుఁ డిడ్డచెడ్డవరముల్ పాటించి, లోకంబు లో
 మ, నరుం డైతి, వికుంత ధాముఁడవు; రామా! యార్తరత్నామణి.౬

శా. వైకుంఠంబునఁ దావకప్రియతమద్యాపాలకుల్ శపుత్రై
 శోకింపం గని, వారి కిర్వురకుఁ దచ్చుద్ధాంతసేవాస్థితిఁ
 జేకూర్పం గద, యెత్త మర్త్యతనువుఁ నీకుం దటస్థించె; నా
 రా! కారుణ్యము; రాయి పాలకయి; రామా! యార్తరత్నామణి.

మ. నరు లాహారమె కాన, వారివలనఁ నాశంబు రా దన్నతిన్
 వరవారంబున వారి రావణుఁడు చేర్పం డయ్యె; వాదించినఁ
 నరులే కావున నట్లె వానరుల; దానం దత్సురుల్ వానరుల్,
 హరి నీ వౌట, ఘటిల్లెఁ దదవధకు; రామా! యార్తరత్నామణి.౭

మ. భువనక్షోభము రావణాదిదనుజుల్ పూర్వంబు గావించి; ర
 ట్లవుటన్ వారల దూషణంబు పొనరిం; త్రొఁ గాని, నీయట్టిసా
 ధ్యవనుం జొనవతారమూర్తి భువియం దావిర్భవింపం గతం
 బవుటఁ, వారల కొప్పు భూషణము; రామా! యార్తరత్నామణి.౮

మ. అవతారంబులఁ దర్జనీప్రభృతు లౌహస్తాంగుళంబుల్ బలెన్,
 హావణిల్లుఁ వరునఁ మనోహరపురామాభిఖ్య మూఁ డున్నతిఁ;
 మిపులఁ మూఁడిట మధ్యమంబువలెనే మించుం ద్వదీయంబు హ
 ర్యవతారంబు, మహోత్తమం బగుచు; రామా! యార్తరత్నామణి.

మ. బిరుదుం బొందెను దారకం బనుచు నీవే; రద్ధిరాట్కన్య కీ
 శ్వేరుఁ డద్దానిమహాప్రభావ ముపదేశం బిచ్చె; గాశీపురిఁ
 మరణంబప్పుడు ద్విప్పదేహికుడికర్ణంబందుఁ దద్వర్ణముల్
 హరుఁ డూఁడుం; బరమాత్మ వీ వరయ; రామా! యార్తరత్నామణి.

శా. కాంతారాంతరవాసు తొఱుపులు, స్వరస్థాదు లస్వపు, ల
శాంతంబున్, బహుభంగులం దమకు దుష్కృవాదసంతానమ
త్యంతంబుం బొనరించుబాధ లుడుపం బ్రార్థింప, మర్త్యుండ వై;
తంతే కాని, నిజానకుఁ హరివి; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౧

శా. సీతకో సృష్టికి మూల మాప్రకృతి గాఁ, జిత్సత్సుఖాత్ముం బరం
జ్యోతిం గా నిను నెంచి, జ్ఞాననిధు లొయోగుల్, దశాస్యాదిదు
రైతేయోద్ధతులం బొకార్చి బుధబాధం బాపఁ, బృథ్వికో నరుం
డై తం, డ్రాత్మ నెఱింగి నీమహిమ; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౨

శా. నీ వాపుట్టినవై త్రీశుద్ధనవమిఁ సీతాంబకల్యాణముం
గావిం తెల్లరు, భారతక్షీతిఁ బురగామంబులం బల్లెలఁ;
భావింపఁ నిను నుంతు బిడ్డలకు నీనామంబుఁ బేరిమించి; భ
క్త్యావేశావహదై వరత్నమవు; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౩

శా. శ్రీలోకంబున కొజ్జబంతియ గదా సీతాచరిత్రం; బటే
బాలప్రాయమునుండి పూరుషులకుం ద్వత్పూతచారిత్రముఁ;
భూలోకంబు తరింపఁ బుట్టితిరి నీవుఁ, నీకళత్రంబు; మీ
రాలక్ష్మీకమతేక్షణుల్; నిజము; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౪

మ. తమకే నన్యులకేని కష్టములు పొప్తం బొతటిన్, గూరకృ
త్యమునేఁ బాపపుంగర్భమేని, కనిన ప్థాలించినట్లుఁ, మహా
యమబాధం బడుప్రాణిఁ గన్నపుడు, నై కాపత్తులన్, నీదునా
మమె కా, మానవులుచ్చరించెదరు; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౫

మ. హృదయస్థం బగుసర్వకల్మషముఁ బై కేగం గ, నాద్యక్షరం
బు దెఱుఁముఁదలవాఁకిటిఁ, సరగునఁమూయుఁద్వితీయంబు, లో
నది వెండిం జొరకుండఁ; దారకము నా, నాఖ్యం ద్వదీయంబు, నే
నదియే కారణ మంచు నెంచెదను; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౬

- మ. కలుషప్రాయపుజీవనంబును ద్రుటిం గావించెడున్ స్వచ్ఛమున్
దలఁపంగాఁ గతకంబు వోలెను భవన్నామంబు భవ్యంబు; మ
ర్త్యులకున్ మన్నడ సక్క తొనకలమున్ దొల్తొల్లఁ గల్పించి తీ;
వలసుతో కానరు దాని వాడుకొన; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౧౭
- శా. మీవంశంబున కాద్యుఁ డొరవి, పవల్ మింటం గనక వచ్చుచుక,
గావించుం దనవేయిచేతులను సంతాపంబు లోకాళి; కిం
కీవో, కానఁగరాకయుం, బగలు రేయిం ధాతిఁ జంద్రాంకితం
బై వెల్గొందెడుపేరఁ గూ రైలమి; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౧౮
- శా. మాలల్ మాదిగబోయవాండ్రు మొదలౌమర్యాధమవ్రాతముల్
మైలం బొసి తరింప వేటు గలదే మార్గంబు? నీనామమే
మే లౌమంత్రము వాండ్ర; కిందు గుటి వాల్మీకుండె; హేమంబు గా
దా లోహంబును స్పర్శవేధి? రఘురామా! యార్తరత్నామణీ. ౧౯
- మ. తలక్రిం దైనను మంచివిత్తు, ఫలవంతం బైనసేలన్ మహా
ఫల మీఁ జాలు; మరామరా యనుచు నవాల్మీకి నీనామమున్
దలపైఁ బుట్టలు పెట్టునట్టు జపముం దాఁ జల్పి, కల్పించెఁ గా
వ్యలలామంబు, భవచ్ఛరిత్రమును; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౨౦
- మ. అమరించెం గవి వేయి కొక్కటిగ, గాయత్రీమహామంశరా
జమువర్ణంబులు; నాలు గిర్వది సహస్రంబుల్ ఋషిప్రోక్తముల్
విమలత్వచ్ఛరితంపుశ్లోకములు; తద్విఖ్యాతసత్కావ్యమా
ద్యము, చాటుక జగతికభవన్మహిమ; రామా! యార్తరత్నామణీ.
- మ. చెదపుర్వల్ మెయిఁ బుట్ట వెట్ట, దపమున్ సిద్ధింపఁ గావించి, శా
రద నాల్కన్ నిల, నూఁద నారదుఁడు కర్ణంబందు, వాల్మీకి, బ్ర
హ్మదయన్ సర్వ మెఱింగి నీచరితఁ, గావ్యం బల్లి దా మోక్షసం
పదఁ జూతాడె; మనుష్యమాత్రుండెవె? రామా! యార్తరత్నామణీ.

25.3.73

శ్లో. *సీ వత్సొల్కవి కర్థమే, నవనియేనిక, దానముం జేసి యుం
దో విష్ణుం డనిపించుకో ననినఁ, దద్యోగీంద్రుఁ డాద్యం గృతిక,
గావింపండు భవద్భవంబునకు వెన్కన్; జ్ఞాననేత్రంబునన్
భావిం గాంచి రచించె నందు రది; రామా! యార్తరత్నామణి. ౨౩

శ్లో. కాపీనంబును నార గట్టఁ, గనురుల్ గాయల్ దినన్, బండుకోఁ
జాఁపల్ పూరివి, యుండ నాకుగుడిసెల్, సన్యాసి కొం డేల? మో
క్షాపేక్షన్ రచియించె నీచరితఁ గావ్యం బాది వాల్మీకి, ని
న్నాపద్యాపతి గా నెఱింగి మది; రామా! యార్తరత్నామణి. ౨౪

మ. కవులందుం గనుపట్టుఁ గొందఱయెడం గక్కుర్తి; వారల్ ప్రశం
స విశేషంబుగ మర్త్యు, స్వర్గతకు మించన్ జేయుచుం; డ్రందునన్
రవకున్ రాతికి భేద మేమి తెలియన్ రామిన్, మహర్షి డ్యకా
వ్యవిభున్ నిక, నరుఁ డందు రొక్కొకరు; రామా! యార్త
రత్నామణి. ౨౫

మ. ముని యయ్యెం గవి యయ్యె బోయ, జపమున్ మున్ నల్పి నీనా
[మమున్;

గనె సీతం గపి, కంధి దాఁటి చులుకం, గైఁ దాల్చి నీముద్ర; నిక
మనమందున్ మనుజుండు పెట్టుకొని, సంసారార్థవం బీఁది, చ
య్యన ముక్తిం గను, నిశ్చయంబుగను; రామా! యార్తరత్నామణి.

పా తాం త ర ము .

శ్లో. *సీ వత్సొల్కవి కర్థమే, నవనియేనిం, దానముం జేసి యుం
దో విష్ణుం డనిపించుకో ననినఁ, గన్గోకే నినుం, దత్కృతిక
గావించెం, గథ డెల్ప నారదుఁడు, ప్రజ్ఞన్ బ్రహ్మ యీఁగా, నన్
డావాగ్దేవి వసింప నాల్కొన; రామా! యార్తరత్నామణి. ౨౬

మ. శుశ్రూషా శాస్త్రములుం బురాణములు, దాదుల్ మంచికై మ
[ర్యసం

తతికిం జూపు హితోక్తులక; నడిచి తన్నార్గంబులందుక మను
వ్యత ధన్యం బానరించుకొంట కుపదేశంబీయఁ గష్టాలకుం
బ్రతు కీ వంతయు ధారవోసితివి; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౨౭

మ. వడుగుంగుట్టఁడవై వసిష్ఠజనకుల్ వంపంగ, సైదోడు వెం
బడి రాఁ, గౌశికుసల్పుజన్నమును గావం బోయి, మారీచునిక
జడధిక్ వ్రాల్చి, నుబాహుఁ గూల్చితివి, తన్నొనిప్రసాదంబునం
బడయం గాంచి మహాశ్రుశ్రుములు; రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. పదధూళిక శిల భామ యయ్యెఁ; బ్రబలత్ పై కెత్త శక్యంబు గా
నిది, వి ల్లెక్కిడుచోఁ దునింగె; నృపులక వెన్నాడి ముయ్యెడుమా
ర్లు, దలల్ గొట్టినదిట్ట, నీయెదురఁ గే లోడ్చెక్; జరిత్రంబు నీ
యది చిత్రం, బతిహానుషంబు గడ; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౨౯

మ. వనితం జంపిన, నద్ది శూరతకు లోపం బంచు, దుశ్శీల శూ
ర్పణఖం బుచ్చితి చెక్కి ముక్కుసెవు; లుగ్గిం దాటకం, బ్రహ్మఘా
తని గానక, గురునానతిం గెడపి ఖ్యాతిం గాంచి, తాబాల్య మ
త్యనఘశ్లాఘ్యగుణాకరుండ వని; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౩౦

మ. తల దంష్ట్రాగర మంత పిండినఘణీంద్రంబుం బలెం, బుచ్చమం
దలిము ల్లాడ్చినమండ్రగబ్బవలె, హస్తంబందు బల్లండ్రగొ
డ్డలి చూపట్టెడురాముఁ డొప్పె, విలుతోడం జేతఁ దత్రేజ మీ
వలనాఁ డధ్వమునందు నాఁచికోన; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౩౧

మ. భవుఁ డేమేఁ దలపెట్టెనే నిజధనుర్భంగప్రసంగంబు, భా
ర్గవరాముండు మహాభిమానమున మార్గంబం దెదుర్కొ నినున్
శివశిష్యుండ నటంచు ? నందులకు నీచేఁ గాంచె నాతండు త
గ్గవమానంబును, గర్వభంగమును; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౩౨

మ. పునుకల్ పేరిచి భూమినుండి దివికిం బోఁ బన్ను పెన్నిచ్చెనన్,
దునుకల్ చేసెను, వీరక నెక్కిడినసీతూ పొండు, ద్వీపస్తులై
తీనుచున్ మర్త్యులఁ, ద్రుళ్లుప్రల్లదుల, మ్రందించెన్ మఱొండున్,
[దమున్

మనుపన్ భార్గవుఁ, డభి, వేడ నిను; రామా! యార్తరత్నామణీ. 33

శా, కైకం దూఱుట నీచుచిత్తమునకుం గప్తంబుగాఁ దోచినన్,
లోకుల్ మానరు; తల్లి కెక్కుడుగఁ దన్నుం గాంచుచో, దొత్తువా
కాకర్ణించి, నిజేశుఁ గోడ్పటిచి, నీ కారణ్యవాసంబు దా
నాకాంక్షించి, వరంబు గాఁ బడసె; రామా! యార్తరత్నామణీ. 34

మ. భవదీయానుజలక్ష్మణుండు, మును నీపా నైవసెనాబ్జపతే
నవతారం బనిపించె, బుస్సని, యతం డాతండ్రిపైఁ, గైకపై,
హవిచే నగ్గియుఁ బోలె మండి, వనవాసాజ్ఞాశ్రుతిన్ వీరకమై;
నవినాభావము నీకు నాతనికి; రామా! యార్తరత్నామణీ. 35

మ. మణిసింహాసన మెక్కుపాదములకుం బాటిల్లె శైలాధిరో
హణ; మూనెన్ మఱిపాల్ జడల్, మకుటభూషాహ్లాంగకం ;బుత్తర
క్షణమం దాన దెఱుంగ రెవ్వరు; భవత్సంసిద్ధపట్నోత్సవం
బణఁగారెన్ క్షణదాంత మానరికి; రామా! యార్తరత్నామణీ. 36

మ. నది దాఁటించె గుహలుండు మున్; శబరి పండ్లం బెట్టెఁ దర్వాత; న
ప్పిదపన్ భానుజుతోడ నేస్తమును గల్పించెన్ హనూమంతుఁ; డ
య్యది యిమ్మాటికి సాటి గాదు త్వదరణ్యావాసవృత్తంబులం;
దది, య, ద్దయ్యది, భక్తిపూతములు; రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. తలవాకింటి నెఱుంగనట్టిసతి, కాంతారంబులన్ మెట్లఁగా
వలసెన్; బే ర్విని యుల్కుభీరువు, నిలం బాటిల్లె నే తచ్చరా
రులమధ్యంబున; హా! విధిం గడవ నేరుం జాల; రంతఃపురన్
మలయం బుట్టినసీత కెట్టిగతి; రామా! యార్తరత్నామణీ. 37

శా. పాసాదోద్ధము పర్ణశాల, పరివారం బుగ్రనత్వోఘముల్,
ఘాసంబుం జొరువాకుఁ బట్టుఁబఱపుల్, కందాది రాజాన్న, మా
వాసంబుక వని, వల్కులంబులు జరీవస్త్రంబులుక నీకుఁ గా,
హా! సీతాయుతిఁ బుచ్చి తేం డ్లెటులు? రామా! యార్తరత్నామణి. ౩౯

శా. చేతం జాపము, మేన వల్కులములుక, శీర్షంబునందుం జడల్,
సీతాలక్ష్మణు లుండ ముందు వెనుకక, జెల్లింపఁ బితృజ్ఞ, దు
రైతేయోగ్రిమృగేంద్రకంటకభయస్థానాటవిక, వీతశం
కాతంకస్థితి సంచరించితివి; రామా! యార్తరత్నామణి. ౪౦

మ. నెలతాలం దనరాదుకుట్టిమములక మెట్టంగఁ బన్నడ్డ నీ
లలనారత్నము, నీవుఁ, దమ్ముఁడును, ముండ్లం గండ్ల నేలీల వ
ర్తిలఁగాఁ జాలితి? రేఁ దలంచెదను, గూర్చి బంధుతక, నేలతో
య్యలి మీ కిమ్మొనరించెఁ గాన నని; రామా! యార్తరత్నామణి. ౪౧

మ. అటవీనంచరణంబు సత్యమును వంశాచారమే నీకు; బా
సటగాఁ జంద్రమతీసతీమణి, హరిశ్చంద్రుండు లేఁగందుతో
నెటు కవ్వంపడె; యుష్మదస్త్రగురుఁ డీ వృత్తాంత మాద్యంతముం
బటు పౌఁ వెల్పును బూసగుచ్చినటు; రామా! యార్తరత్నామణి.

మ. అకటా! యర్వదివేలయీడున మహాయాగంబు సాగించి, పు
త్రకులం బంక్తిరఘుండు గాంచి, తుదకుం బ్రాణాలు సీమిఁదఁ బె
ట్టుక, హా! రామ! యటంచు మై దొరఁగె నండుర్; మేలెకా, మోక్షదా
యక, మాతారకమంత్ర మబ్బెఁ దుది; రామా! యార్తరత్నామణి.

మ. కనినక నల్వరు సూనులం దశరథత్నాభర్త, కట్టా! భవ
జ్ఞనకుం, డొందె నపుత్రసన్నిధి మృతిక శాపంబుచే; బాపపుం
బని, యేదైన నెఱుంగకే సలిపినక, బ్రాపింత్ర వా రాఫలం
బనఁ, దార్కాణగఁ దోఁచుఁ దస్మగయ; రామా! యార్తరత్నామణి.

మ. పదుమూఁ డేఁడులు, పుష్పపల్లవరణతైక్వాదికందర్పసం
పద కేకాస్పద మైనకాన, విలనదృశ్యాయుతిక్, బ్రహ్మచ
ర్యదశం, గాలము పుచ్చుమానవుఁ డెవం డన్యండు ప్రాయంబునన్;
మది ని న్నెంతు నధోక్షజం డనియె; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౧౪

మ. ఎలుఁగుంగొడ్డులొ, కొండముచ్చులొ, మఱిం కేకోతులొ, రావణుం
గెలువన్ సాయము లంకఁ గల్గె; నడవిన్ నీ వొంటిమై మానవా
దులఁ బదాలుగు వేగురన్ రణమునం ద్రుంపన్ సమర్థుండ వై;
తలవే యప్పని మర్త్యమాత్రునకు? రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. అడవిం బగున మండుచుండ ననివార్యత్వప్రతిపానలం,
బెడగా నూడనిఁబాడ కాశరగణం, బేతెంచి పైదూఁకెడున్,
మిడుతల్ దండకఁ దత్స్వరూపమున జన్మింపంగఁ బోలున్; భయం
పడ కొండే నటు మూఁగి మ్రగ్గెడునె? రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. అరిశేషం బగునం ద్రాపాయకర; మట్లాతాటకాపుత్రు లి
ర్వరలోఁ ద్రుంచి సుబాహువున్, మిగిలిచెం గ్రూరాత్మ మారీచు నీ
మరుదస్రం; బెడఁబాటు వానికతనం బాటిల్లె నీకింతికిన్;
హరిణం బై కనుఁబ్రామె వాఁడె గద; రామా! యార్తరత్నామణీ.

శా. ద్యౌవీధిన్ వడి రావణుండు గొని పో, దుఃఖార్తయై సీత, తన్
గావం గూయిడ, దాయఁ దాఁకి, తెగి టెక్కల్, కూలి, వేచువనై,
త్రోవం దోచుజటాయునంత్యవిధిఁ బుత్రుండుంబలెం జల్పితా
హ! విశైవ్యకృతజ్ఞతానిధివి; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౧౫

శా. ప్రారంభంబున సర్వకార్యముల భావ్యర్థంబు చూపట్టెడున్
జూ, రూపింపంగ; రావణాసురుఁడు గొంచుంబోయి యానాఁ డశో
కారామంబున భూమిజాత నిడినాఁ, డారామశోకంబు చ
ల్లాటున్ వేయన సన్నిమిత మది; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౧౬

మ. నరమాతోచితవర్తనఁబులును గానక రాకపో, వెంచ నీ
చరితంబందును; మాయలేడివెనుకం జాపంబుతోఁ బోవె? బం
గరుజిం కుండునె? కొండగుండు లగలంగా నేడ్చి తీ వాల్చె;
యరయక నీ వొకమాయమానిసివి; రామా! యార్తరత్నామణీ.

శా. భావంబుం బరికింతు గాని, మఱి పైపై వేసి నీ వారయం
బో; వాబోయత కాన నెంగిలిఫలంబుల్ వెట్టఁగా నాఁడు, మే
లొవిందుం బలె నారగించి తవి, యాప్యాయంబుగా; నిన్ను సం
భావింపం దగుకాన్క భక్తి సును; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౧౨

శా. కేయూరాదివిభూషణంబులను సుగ్రీవుండు దోతేర, నీ
తాయోషామణి వొనా కానా యని, సీతమ్ముం బరీక్షింపు మం;
టాయాలోచన దోచులోపలను నీ దాచూపు బాష్పాకులం
బాయెం; బోలిచె నూపురా లతఁడు; రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. ప్రియజాయావిరహంబు, కాంతమృతిఁ బ్రాప్తింపంగ, నెట్లేనియుక
నయిఁపక వచ్చును గాని, శత్రుకృత మైనం దుస్సహం; బందునక
జయశీలుం డగునిన్నుఁ బోటి కది నిచ్చల్ అంపపుంగోఁతె; యె
న్నయినం దాన జనించు వేదనలు; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౧౩

శా. కాకం బక్షిని బోలె నీచిలుకునం గాంతారవాసంబునం,
బైకం బెల్లును బాసె నీవలుకునక భార్యావియోగంబునక,
గాఁకం దూలిచి లోకులక మనుచుతోల్కా రెట్టు, ల ట్లద్ది, నీ
కాకాలంబున దుస్సహం బగుట; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౧౪

శా. కాకిం గోకిల యిండుమిండుగ నొకాకారంబునం దోచెడిం
గా; కంఠస్వర ముప్పు గప్పుర మనంగా నొప్పు నారెంటి; కిం
తే కా కా నవి గర్భశత్రు; లొకదానిం గేర కుండంగ నొం,
జొక న్నెల్లును, వాని కూడ్చితివి; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౧౫

మ. కడగండ్లం దొలగింపు మం చెవుడు నీకాంతారవాసంబునన్,
బడుచుం దైన్యము, వేల్పు నేని నయినం బ్రార్థించుటల్ గానరా;
వుడువం గోడులు నీకు, నీపయి నొకం డున్నంగదా వేడుకో;
లడ లన్నట్టిది నీకు వేడబము; రామా! యార్తరత్నామణి. ౫౭

శా. వాలిక్ వృక్షమునూటునన్ నిలిచి చావం గొట్టుటం దక్క, నే
మాలిన్యం బరియేని వేగి ల్మడఁచి, యుష్మచ్ఛర్యలం జూపఁ గాఁ
జాలం; డందులధర్మసూక్ష్మత గనన్ శక్తుండు వాల్మీకి యే;
యాలిం దమ్మునిదాని, వాలి గొనె; రామా! యార్తరత్నామణి. ౫౮

మ. తొలుతన్ నీదువరాక్రమం బరసి, నీతో సల్పునఖ్యంబుచే
నలుకుం బాసి, స్వభార్యతోఁ బడసి రాజ్యం బన్నదారన్, బయిన్
జెలిమిన్, నిన్, దలపెట్ట కర్కజుఁ, డతిస్త్రిలోలుఁడై యుండ, నీ
యలుఁగుం దెల్పి తొలంచి తత్తగులు; రామా! యార్తరత్నామణి.

మ. సరసీజాంతరకర్ణి కాకృతిని హస్తంబందు నీముద్దుటుం
గర మొప్పన్, హనుమానుఁ డర్ణవము చుల్కందాటి, గాలించి మా
పు రహస్యంబుగ లంక, నీతఁ గని, త్వన్ముద్రన్ సమర్పించి, కృ
ష్ణుటి తచ్చీర్షమణిన్ నినుం దరిసె; రామా! యార్తరత్నామణి. ౬౦

మ. ధరియించెం దనహస్తమందు, నిజచిత్తంబందు, నీముద్ర; య
బ్బురమే మారుతి యొక్కగంతున మహాంభోరాశి లంఘించు? టా
హరి నీతం గనుమాత్రతో మరలెనే! యాలంక, నీలెంకలా
వరయం జల్పెను భస్మసాత్కృతము; రామా! యార్తరత్నామణి.

మ. పరదారాపహృతిం బ్రీతిష్ఠ చెడు; సంప్రాప్తించు నాపత్నరం
పర; నీతన్ విడు మన్న, నన్న సభఁ గోపం బెత్తి తన్ దన్న, నీ
దరిఁ జేర్కొన్న విభీషణుం దనుజు, నీతమ్ముం బలెం గన్నపు
ణ్య! రఘూత్తంస! దయాపయోనిధివి; రామా! యార్తరత్నామణి.

మ. ఎడఁబాటుం దవకీలి, కోధశిఖయున్, హృద్వీధి మండించునిన్
జడిసింపంగ, మహాజి నిండ్రజి మహీజన్ నిల్చి, ఖండింపంగన్
మెడ, నబ్బంగరులేడివంటి చని దానిం దల్చలే కొందునీ
యడలుం, దెల్చి విభీషణుం డుడిపె; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౬౩

మ. కఱకుంగొడ్డట నెన్ని, యెన్నితడవల్ ఖండించె మన్నీల వౌ
పుటియల్ ముందటిరాముం, డన్నితల లీపున్ రావణబ్రహ్మవే
తఱుగం గాంచితి, హృత్సుధాకలశవృత్తాంతం బెటింగింప కే
మఱె గానం దొలుతన్ విభీషణుండు; రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. వనవహ్ని ప్రతిమానశోకదహనజ్వాలావలీఢంబునం
దనపాయస్థితిఁ దావకీనహృదయంబం దొప్పువై దేహి, లం
కను దా నొక్కముహూర్త మగ్గి నిలువంగాఁ జాలు టబ్రంబె? య
య్యనలుండున్ సతి నంటలేడు సుమ; రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. అరియాకుల్ బలె, నెంతవారలకునే నావత్తులున్ సంపదల్,
దిరుగం గాలము, వచ్చు వంతుమెయి; నేదిం గాద. యారెండిటం
దిర; మిక్కట్టులఁ గాచు ధైర్యమ యనన్ దృష్టాంత మా దీవ; శ్రీ
హరికిన్ నీకె ఘటిల్లెఁ గష్టములు; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౬౪

మ. భవదంఘ్రుభ్యటనంబు శాతమికి సంపాదించె భాగీరథీ
ప్రవరత్వంబు, బదర్యరణ్యముఖతీర్థ క్రేవతం దండకా
టవికిన్, హైమనగాదు లొందినప్రతిష్ఠన్ రామనామాదికిన్;
భవనాశంబు భవత్పదాంకనము; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౬౫

మ. తనకున్ విశ్రాంతివసుండు తండిరి, పులస్త్యబ్రహ్మ తాతైన, దు
ష్టనిశాటుం డయి రావణుం, డఖిలవిశ్వతోభముం జేయుచుం
టను, వానిం దునుమాడి, బ్రహ్మవధ గానన్, రామలింగేశ్వరుం
డన నేతుస్థలి నిల్చి తీర్థరుని; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౬౬

మ. శివలింగంబుఁ బ్రతిష్ఠ నల్పితివి తత్సేతుస్థలిఁ భక్తి, వి
ష్ణవతారప్రథితుండ; వీశ్వరుండు ని న్నాయాంజనేయాకృతిం
బవలుఁ రేయి భజించు భక్తుఁ డగుచుఁ, భావింపఁదత్వంబునం
దవిభేదం బగు మీకు నిర్దురకు; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౬౯

శా. వేదోద్ధారక! మంథభూధరధరా! పృథ్వీసముద్ధర్త! ప్ర
హ్లాదోపాసిత! యాచనాపహృతబలైశ్చర్య! దుష్టేష్టన
చ్ఛేదీ! శైవధనుర్విభంజనుఁడ! దుశ్చేష్టత్రిశీర్వాదిమ
ర్యాదప్రాణమరుత్పణిపదర! రామా! యార్తరత్నామణీ. ౭౦

శా. భట్టాకంబులచేత, వానరులచే, వారాశిఁ గట్టింపఁ గాఁ
జెల్లుఁ వారధి యేనధాధిపతికి? సీతాపహారిం బగాఁ,
ముల్లోకంబులు గెల్చి విక్కుదనుజుం, బోకార్చి రాఁ గంటి శుం
భల్లీలం బురి; కంబుజాక్షుండవు; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౭౧

మ. సరి చూడం బొగలేఖ పైఁ దనరుభాస్వజ్వాలతో, నట్లు ని
ల్పిరొ నాఁ, జిచ్చున నేకవేణి యగుచుఁ వెల్గొంది, సౌశీల్య మె
ల్లరకుం దెచ్చినసీతతోఁ, గనఁ బ్రజల్ బల్వేడ్క, విచ్చేసి తం
బరయానంబున నీ యయోధ్యకును; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౭౨

శా. శ్యామంబై నవసీరదంబు నయనాహ్లాదంబు గావించున,
ట్లామోదంబు ఘటించు నుల్లమునకుఁ ధ్యానింప నీమూర్తి; నీ
నామం, బాకృతిఁ గాంచి, నీకుఁ బిత యస్వర్థంబుగాఁ బెట్టె; నా
హా! మోహించిరి నిన్ మహామునులె; రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. వనభూమిఁ సరిగాఁ జతుర్దశసమల్ వర్తించి, నైదేహితో
ననుగుండమ్మునితో నయోధ్యకు మహాహ్లాదంబుతో వచ్చి నిఁ
హనుమన్ముఖ్యవిభీషణప్రముఖులుఁ, నైకప్రభుల్ చుట్టి, జే
యనఁ, బట్టంబును గట్టుకొంటి గద; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౭౪

మ. భరతుం బేర్కొని పేరుకో నొరుని సాపత్నానృజుం గాంతుమే?
ధరణీరాజ్యముఁ జేతఁ దల్లి యిడ, నాతం డద్ది గై కోక, త్వ
ద్వరపాదూద్యయనేవఁ జేసి, తుదకుం బద్నాలు గేం డైన, సం
బర మారం ద్వదధీనముం జలిపె; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౭౫

మ. హనుమం బోలెడుభక్తుఁ డుండునె? మణిహారంబుఁ బట్టాభిషే
కనిమిత్తోత్సవవేశ, నీత వయివం గంతంబునం బ్రేమమై,
దన కింపై నవి రామవర్ణములు తద్రత్నంబులం గానరా
వని, యాభూషను దోగిసి వేసె నట; రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. ప్రమ దోత్కర్ష మునం బ్రజల్ బ్రదుక, ధర్మంబున్ నడన్ నాల్గుపా
దములన్, వ్యాధులు త్నామడామరము లుత్పాతంబు లేగోడు లే
క మనన్ లోకులు నూఱుహాయనములున్, త్నానేలవే రామరా
జ్య మనంగాఁ బదొకండు వేల్ సమలు; రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. అవసీతుండు ప్రజాతతిం బలెనె వర్ణాచారధర్మంబులుం
దవుఁ బాలింపను; విడ్వరంబు లొదవుం దదీతిఁ గాకున్న; శై
శవసంప్రాప్తను విప్రపుత్రకుమృతిన్, శంబూకునిం బొందఁ జే
యవె నీ వారసి దండకాటవిని; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౭౯

మ. మనుజాధిశులు లోకరంజనము సామాన్యంబుగాఁ జూడ, కి
చ్చను వర్తింతు: ప్రజానుకూలతయె యుష్మన్ముఖ్యకృత్యంబు; ప
త్తనమం దై నజనప్రవాద ముడువం, ద్వజ్జాయఁ, జూలాలి, న
త్యనఘం, జానకిఁ, గాన కంపితివి; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౮౦

మ. పలుపూఁబొండ్లను బెండ్లియాడు టవనీపాలస్వభావంబు; నీ
వలె ముల్లోకములన్ వినంబడెడు, నెవ్వం డేకపత్నీవ్రతుం?
డిలు వెల్పించుట నీతఁ, దత్ప్రతిమతో నీ వశ్వమేధంబు ని
ర్మలతం జేసితి వార్యనమ్మతిని; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౮౦

మ. బ్రతు కంతఃపురమధ్యమందు, నిజకార్యస్థానమం దెప్పు యా
పితముం జేసెడుతేని, కెట్లగుఁ బ్రాసీడల్ గ్రహింపఁ నను
ర్థత? సౌఖ్యానకు సామె తయ్యెఁ గద త్వద్రాజ్యంబు; వేయేల? నీ
యతికష్టంబున కద్దియే ఫలము; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౮౧

మ. అభియాత్యాశరభీతిఁ గాంచ వెపు డావం తైన; లోకాపవా
దభయం బెక్కుడు దోచు నీకడ; నయోధ్యం దత్రుజాననిధి
శుభచారిత్రను సీతఁ గోరితి పునశ్శుద్ధిప్రమాణంబు; రా
మ భువి జొచ్చెఁ దుదిం దదర్శమయి; రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. తనజన్మంబునకుం బ్రయోజన మనదైతేయనాశంబ కా
పున, నక్కార్యము నిర్వహిల్లుటను దా భూగర్భముం జొచ్చి, వ
చ్చినదారిం జనె దుష్ప్రవాదపుమిషఁ సీతామహాదేవి; నీ
మను వెల్లెఁ విరహావ్యథం గడచె; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౮౨

మ. కరుణం బొందె నొకో మహాపురుషునాకారం బటంచుఁ మదిన్
స్ఫురియించుఁ భవదీయ మైనచరితంబుం గాంచినఁ; జానకీ
విరహం బొందకముందు తండిరిమ్మతిఁ, భీమాజి సామితి ము
మ్మరపుమ్మూర్చను నెంత వందరితి? రామా! యార్తరత్నామణీ.

శా. తారంబుల్ వగడాలు లో నగుమణుల్ తామగ్గి నై బుగ్గి, ని
త్యారోగ్యం బొనగూర్చు రోగులకు; నీవారాటముం బొందుచుఁ,
నీరాజ్యప్రజకష్టముల్ దొలఁచి శాంతిఁ నేమముం గూర్చి; తా
హా! రాజున్నడి సార్థకంబుగను; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౮౩

మ. మనుజుల్ దుష్టులబాధ తేండకడ సామాన్యంబుగాఁ జెప్పి కొం
డైనయం; బట్టులు మొట్టి వెట్టెడునె తిర్యగ్గతు లెందేనియున్ ?
శునకోక్తిన్ విని శిక్ష చేసితివి భిక్షుఁ; నీ మహిపాలనం
బనుకూలంబు నమస్తజీవులకు; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౮౪

శా. ఏనాఁ డేలెనా భారతక్షీతి, చిరం బేకాతపత్రంబుగా,

నానందాంబుధి నీడ భూపతి, లయోధ్యం బొల్చి నీమూర్తి, పే
రీనాఁ డట్టులె హృత్పరిపంచ మఖిలం బేబున్, రసజ్ఞోరుస
మూనాస్థానిని గొల్వదిద్ది; రఘురామా! యార్తరత్నామణీ. ౮౭

శా. నీయారణ్యనివాసపుంగుఋతులన్ నేడుం గనుంగొం; డౌ వే
వా? యేకం బగుదృక్కు వాయనమునాస్యంబందు, నంభోధి న
త్యాయామం బగునేతు; విష్వి సతమున్ ద్వద్వివ్యతామానుష
త్వాయోగం బెఱిగింప సాక్షులును; రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. బహుధా నీహృది జేసె వేదనలపాల్ పాపిష్ఠుఁ డారావణుం;
డహితున్ వానిని బుత్రిమిత్రసహితం, బట్టాహవక్షోణిలో
నిహతుం జేసి, తదుగ్రవికృమములన్ విం చెంతొ జ్ఞాఘించి; తీ
వహియుడుం గుణమే గ్రహించెదవు; రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. తలిదండ్రుల్ గలబిడ్డలుం బలెను భక్తవ్రాత, మేభార మా
దల లేశంబును లేక, లోకమున నీతామాత, నీ విర్వరున్
గల రన్నమ్మిక, నోలలాడుచు మహానందాబ్ధి, జీవించుఁజు,
మృలజ శ్లన్న వెఱుంగ కెల్లవుడు; రామా! యార్తరత్నామణీ. ౯౦

మ. అమరజ్యేష్ఠముఖార్థితా! దశరథజ్యౌభర్తసత్పుత్ర! సం
యమియాగారిసుభాహుజీవహ! యహల్యాశాపరూపఘ్న! శ
ర్వమహేష్వాననభంజనా! జనకజాప్రాణేశ్వరా! జామద
గ్న్యమనోగర్వహకౌర్యధుర్య! రఘురామా! యార్తరత్నామణీ.

శా. నీచారిత్రము ఊరనీరధి; యటన్ నీసద్గుణంబుల్ మణుల్;
నీచుల్ రాక్షసు లందులో మకరముల్; నీవే మహావిష్ణు వం;
దాచంద్రానన నీత తత్తనయ; నే నానక్తిమై దద్రసం
భాచాంతిం బొనరించుచుం దనియ; రామా! యార్తరత్నామణీ.

మ. మును వల్కించితి నందనందనశతంబు; భక్తచింతామణి!

యని పాడించితి వెన్న; గష్టమునఁ గృష్ణ! యాషదుద్ధారకా!

యని నుడ్వించితి పిమ్మట; ముదిమి సర్వాఘావహం జాట, న
న్ననిపిం తీభవదాఖ్య తారకము; రామా! యార్తరక్షామణి.

మ. ముదిమి వెండియుఁ దోచు నై శవ గుణంబుల్ దేహి, కన్నాట ద
ప్పడు; చిన్నప్పడు నీదు మోలఁ జిటుతల్ వాయించుకొం చింపుగాఁ
బదముల్ వాడుచు సల్పితి భజనము; వార్ధక్యమం దిగతి
బదముల్ నీవి భజింతు మత్కవిత; రామా! యార్తరక్షామణి. ౯౪

మ. నరలోకప్రభుకొల్వ సల్పి బలిమి, మత్ప్రాయపున్నాశ్వు, ద
ద్వరలాభంబును బొందుచు, ముదిమి ద్వత్పాదంబులం గొల్చెదం
బరలోకప్రభు వాట; నీకొలుపునం బాటిల్లిన మెప్పు, నే
మరలం గొల్పుట గల్గ దేప్రభువు; రామా! యార్తరక్షామణి. ౯౫

మ. చరమావస్థను గాశి బ్రాణి, కుడిపార్శ్వం బెత్తు బైకందు; ర
క్కరణిం దారకనామ! వృద్ధదశ రాగా, గౌతమీతీరస
త్పుర మారాజమహేంద్రమందు హృదయంపుండమ్మి నీవంకకు
మరలె; సంస్మృతితంతువుం దునుము; రామా! యార్తరక్షామణి.

మ. అపురూపంబుగ వేలు లక్షలును సప్తాహదుల రాణ్ణిహేం
ద్రపురంబందు భజించుపావనభవన్నామంబు నాలించి, రే
లు పవల్లం బ్రతిగేహమం, దెలమి స్త్రీలుం బూరుషుల్ గొల్పునీ
యాపవర్గప్రదపద్ధయిం దెలుతు; రామా! యార్తరక్షామణి. ౯౬

శా. రామా, లక్షరమాలయం దతిపవిత్రంబుల్, మహాత్మ్యష్టముల్;
నామంబై భవదీయ, మెల్లకడల, మాక్షికగోక్షీరద్రా
క్షామాధుర్యధురీణత బ్రజలనాల్కల్ నిచ్చ రంజించు, చా
హా! ముక్తి జలుపుం గరన్ధమవి; రామా! యార్తరక్షామణి. ౯౭

మ. వయస్సు హాయిగ భోగభాగ్యవిభవైశ్వర్యాదుల
డయినా, లోకులకష్టనష్టముల నెట్లాతం డెఱుంగ
డు? యువత్వంబుననుండి యిక్కటులు గోడుల్ గ
శయ మొందక గుయి వెట్ట నీకడను; రామా! య

మ. హృదయస్థుం డగునీదుసమ్ముఖమునం దే నేల
బదముల్ దిన్నగఁ దెల్పులేనిదెనకుం బా లయ్యె
త్పదముల్ గొల్పుట చిత్తశాంతిగొఱుకు, భద్రా
ర్మద! తల్లాభము సంఘటింపఁ గదె; రామా! య

మ. ఒకయా, లొక్కలుఁ, గొక్కప, ల్కనువ్రాశంసో కై
లికవే లెప్పడు నీవె కాక? బామకల్కిం, గాకిర
లికిఁ దమ్ముం, డిట సాకిరుల్; భవము దూలింప
యకు భక్తిం గొలుతుం; దృతీయ మిడు; రామా! య

శా. పాపాల్ గొన్నిటి, బుద్ధిపూర్వకముగాఁ, బై ప్రేర
క్యాపత్తుల్ మరలింపఁ గొన్నిటి, నిటుల్ నైకవ్ర
మాపుక రే పొనరించి, నేడు, మయిపై మైలం
నాపంబుం బలెఁ గంటి నీపదము; రామా! యార్

శా. కై కేయిగుణదూషణోక్తులు, భవత్కార్యప్రశ
దాఁకన్ నీచెవి కొప్పికోమిఁ, బరనిందాత్వస్తుతుఁ
నీకుం గామి యెఱింగియుం జరిత, నిక మెత్తున్ న
చాకృత్యంబు తుమిరవు దీనుడని; రామా! యార్

మ. వ్రాతీయాగంబును గాచుటో, భవధనుర్భంగంబు
పితృవాక్యప్రతిపాలనార్థ మడవిం బె క్కేండ్లు వర్తి
సతికై సంద్రము గట్టి శాత్రువుతలల్ చక్కాడుటో
ల్యతభ క్తప్రజఁ బ్రోచు టేభరము? రామా! యార్

మ. గుడులు, గోపురమండపంబులును, నీకున్ సత్రముల్ సావడుల్,
తొడవుల్ లోనుగ నెన్నియో పరమభక్తుం డాచుఁ గల్పింప, నె
క్కుడువెచ్చించుటఁ బాదుపాహిధనమున్, గోల్కొండలోనం జెఱుం
బడునీదాసునిగాసి మానుపవే! రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౦౫

మ. ధనమున్ రక్షణసాధనం బనియె కాదా, లక్ష్మీఁ పెండ్లాడి ప్రో
తనపాయస్థితి? విప్లవత్రయకుటుంబా! శక్తుఁడే నిర్వహిం
పను సంసార ముకించనుండు దినమేన్? భక్తాళి నిప్పచ్చరం
బను ఘోరాపద కంటఁ బెట్టకుమ; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౦౬

మ. హలనంబంధము నీకు, నీయనుఁగుటిల్లా లైసవై దేహికిం
గల దంచుకొ విసవచ్చినందునను, నేఁగఁగింపెదం జెందవుం
బొలముకొ నాయది నీయధీన; ముచితంపుదోహదంబిచ్చి, ని
ర్మల; పండింపవె ముక్తిపంట; రఘురామా! యార్తరక్షామణి. ౧౦౭

మ. భవదీయామలనామవర్ణములు నేఁ బ్రతంబుపై వ్రాసి రెం,
డవి నీలంబులు యుష్మదద్భుతమనోజ్ఞాకారభావంబుతో
సవిశేషం బగుభక్తిఁ గాంచుతఱి, బాష్పం బస్పదానందనం
భవ మయ్యెం బ్రతిబంధకం, బకట! రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౦౮

శా. దైతేయారివి మర్త్యుఁడైతి వని, నిక ధ్యానించుచుం గూర్క, వేఁ
గై తోఁచెకొ ట్టణ మస్మదీయ మగుకాయం బర్ధరాత్ర్యంబు; మ
చ్చేతోబ్బంబునఁ జొచ్చి తీ వనుచు నేఁ జింతించి, నాలోన వే
లాతీతం బగుహర్ష మొందితిని; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౦౯

మ. స్వరముఁ బ్రాణిఁ ద్యజించి యోష్యము, హరిశ్చంద్రేట్పరిత్రక్ నినుం
దొరఁ గావించి రచించి కొంత, యది యెందో నష్టమైపో, భవ
చ్చరితం గూర్చినకుండమాల యనుదృశ్యంబుం దెలింగించి, నే
మరలం బల్కితిఁ దృప్తినొంద కిది; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౧౦

- శా. నీనామంబు గలంతకాలము నిలం దీవింపు మీనీకృతిక;
భానుండున్ సితభానుఁడున్, భగణముల్, పంచోరుభూతంబులున్,
గానన్ రానిమహాలయంబుతఱి, దద్దాఢాంధకారంబునం
దైనన్ నామము నీది పొన్నడదు; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౧౧
- శా. నీతోఁపించినరీతిఁ బల్కితిని బున్నెం బబ్బు, బాపంబు వో,
నోతండ్రి! తొలుకబ్బముం జదివి, యార్యుల్ వల్కు నాలించియున్,
జేతోఁహ్లాదులు త్వచ్చరిత్రీలు; కృపం జేకో మదీయం గృతిక,
ఖ్యాతంబుల్ గలవే, యిదే లనక; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౧౨
- మ. వరవడ్డాదిమహాన్వయాబ్ధివిధు సుబ్బారాయవాణీసుధా
ఝరనమ్మిశ్రీభవత్పవిత్రచరితస్వాదిష్ఠసిద్ధాషధం.
పురసంబుక భవహంబుఁ గోలెడుజనంబుల్ నిత్యజీవంబునం
బరమానందముఁ భొంద, నీ వరము; రామా! యార్తరక్షామణి.
- మ. శకవర్షంబుల వేదభూతవసుభూసంఖ్యం దదాంగీరసక
మకరంపున్నెలఁ గృష్ణపక్షదశమిన్ మందాఖ్యవారంబునం
దొకపద్మంబు రచించి, మాసమునకున్ యుష్మత్కృపాలబ్ధి నీ
యకలంకార్థకృతిక ముగించితిని; రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౧౩
- మ. వరమప్రేమను మాత నీత తనగ్రీవంబెట్ట ముక్తామణి
సరమున్, మున్ మరుదాత్మజుం డరసి, మెచ్చు డయ్యె నం చందు;రీ
సరి, నూఱుం బదునాఱు పద్యమణులన్ పంసూతముం జూచెనా,
హరివర్ణుం డతఁ డేమి చేసెడునా? రామా! యార్తరక్షామణి. ౧౧౪

౧౧౦ పద్యమునకు పాఠాంతరము—

- మ. చరితం బాదిమచక్రవర్తిని నిరోధ్యమ్ముంగ, మున్నె నినుం
దొరఁ గావించి రచించి కొంత, యది యెందో నవ్వుమై పోఁ ద్వదు
త్తరవృత్తోత్తమకుందమాల రసవంతంబుం దెలింగించి, బా
ముఱ భక్తి శతకం బిదల్లితిని; రామా! యార్తరక్షామణి,

మ. జననీ! త్వానుత! మంగళంబు; భరతా! శత్రుఘ్నఁడా! లక్ష్మణా!
హనుమా! యంగద! జాంబవంత! రవిపుత్రా! నీలుఁడా! మంగళం;
బనఘస్వాంత! విభీషణా! దనుజరాజా! మంగళం; బార్తులక్
మనుపం బుట్టిన శ్రీశ! మంగళము; రామా! యార్తరత్నామణి. ౧౧౬

గద్యము.

ఇది శ్రీపరమేశ్వర ప్రసాదసమాసాదిత సరసకవితాధురంధర, పండిత
ప్రకాండపరిషద్బహుకృత, 'కవిశేఖర' 'సూక్తిసుధానిధి' బిరు
దాంకిత, వడ్డాది సాధువంశక్షీరసీరాక రాచ్చనామాత్య
పాత్ర, హరితసగోత్ర, పవిత్రగుణకదంబలత్నాంబా
గర్భశుక్తిముక్తాఫల, సూరపరాజప్రధానతనూ
భవ, విబుధవిధేయ సుబ్బారాయనామధేయ

ప్రణీత మార్తరత్నామణి

సంపూర్ణము.

రామార్పణము

శ్రీరస్తు.

అంగీరస సం॥ మాఘ బ॥ ౧౦ ఆదివారము. శ్రీశ.

౧౯౩౩ ఫిబ్రవరి ౧౯ తేది.

26153
- 25373

భక్తచింతామణి 22 వ కూర్పులోఁ జేర్పఁబడనున్నవి.

మ. కరుణాసాగర! కామితప్రద! జగత్కల్యాణసంధాత! దు
స్తరసంసారసముద్రతారక! విపద్ధాధాంధకారప్రభా
కర! సర్వామయశోకనాశకర! రాగద్వేషమోహపహ!
స్మరణతౌళితపాపపంక! పరమాత్మా! భక్తచింతామణీ.

మ. కులశైలోన్నతి తోడుగాఁ, బృథుతమక్షోణీరుహశ్రేణియా
దల లూర్ధ్వంబుగఁ జాఁగి సాఁగి, నడుమం దా మాఁగు, గా కభ్రవుం
గొలఁదిం గాంచునె? దేవ! నీమహిమ వాకోలేరు సు మ్మెంత లె
త, లటక మూకత గండు గాని; పరమాత్మా! భక్తచింతామణీ.

మ. నలునం తైనను, జిమ్మచీకటిని గంటం జాలు దీపంబు; పె
న్వెలుఁ గీ వుండనిచోటు లేదు గద! తండ్రీ! పాయ దేమీ యిరుల్?
తలఁపం జోద్యము మాయ నీది; వెలుఁగుం దాఁచుం ద మోరాశిలో;
వెలికక గానఁగ లేదు నీదుపుడుదీ ప్తిక; భక్తచింతామణీ.

మ. రవిరశ్మిక్ బుర దెండ చేని, పవిధారం గొండ భేదిల్ల దేక,
దవకీలిక్ వని గాల చేని, జడివానం జిచ్చు చల్లాటచేన్,
దివియం జీకటి మాయ చేని, లత హేతిం ద్రేవ్వదే, నీశ! పా
య వసుంబుర్ నినుఁ దల్ప నాఁ జను; మునీడ్వా! భక్తచింతామణీ.

మ. నలుపై తెల్పుయి యొప్పునిర్పడల గంటల్ మోఁగు నన్నంపుటా
కు లసంఖ్యంబులు గల్గుచక్రము నిటుల్ గుఱ్ఱండవా త్రిప్పికొం
చలవున్ వేసట లేక యాడుకొనె? దారా! భూరు లేం న, నీ
తలఁ గానక నర; విశ్వరూపుడ! యనంతా! భక్తచింతామణీ.

మ. దివముక్ నీదుకిరీట మంచు, నచటం దీపించుతారాళి త
న్నవరత్నప్రకరం బటంచుఁ దలఁతున్, బ్రహ్మాండపుంజక్రవ
ర్తివి, సర్వోన్నతమూర్తి వౌటను; మహాదేవా! జగత్కోటులుం
బవలున్ రే కొలు విచ్చి యేలెదవు ప్రేమక; భక్తచింతామణీ.

మ. అడవుల్ ఘోరమృగాకులంబులు మహోద్యానంబు, లాభిలము
గడలుల్ బాడబవహ్నిగర్భములు కేళాకూళు, లుత్తుంగముల్
బెడగొండల్ బహుధత్తు కాంచనఖనుల్ వే పెన్నిధుల్ నీకు, ను
ల్లడ తారాపథ, మీశ! నీకొలుపుసాలక; భక్తచింతామణి ౭

మ. పిడుగుల్ బిట్టడరించు నభిము; మహావృక్షోరుసాధాదులం
బడఁ ద్రోయుం బెరుగాలి; కీలి నలుపుక భస్మంబు వేశ్మాళి; ముం
చెడుఁ దీరస్థపురంబు లభి; ధర కుక్షిం దేశముల్ పూడ్చు; నీ
నడుమక మ మ్మిడి ప్రోతు; వెం తరు!ననంతా! భక్తచింతామణి.

శా. స్వాతంత్ర్యం బిడ కేని కొక్కలవముం, బద్నాలు లోకంబు లీ
వే తేజఃక్షమ లూని యేలెదు గదా యేకాతపత్రంబు గా;
భూతంబుల్ దలఁ దాల్చి నీముదల నల్పుక న్వన్వకృత్యంబులక
భీతిక, విశ్రమ మొంద కొక్క-త్రుటి యేనిక; భక్తచింతామణి.

మ. బుడగల్ వోలె నుడుల్ దనరెడుతమోంభోరాశి నిర్మగ్న మై
జడతం జేష్టలు దక్కి స్రుక్కుజగముం జాగ్రత్త గాపాడి, య
య్యెడరుం బాపను, గుంభసంభవనిభోత్కృష్టప్రభారాశిరా
కడ గల్పించెడుదేవ! నిక దెలుతు వేగక; భక్తచింతామణి. ౧

మ. నిదురం గల్పన సేయ కుండితివయేనిక రేలు పుచ్చంగఁ జా
లుదు మే మేము? దయాపయోధి! యెటు లాలోచించితో, యీశ్వరా!
సదుపాయంబులు ప్రాణికోటుల సదా సాకంగ? నీయేరుపా
టెది గన్నం బరమాద్భుతంబు గద!; తండ్రీ! భక్తచింతామణి. ౧౧

మ. జనముల్ వెల్లునఁ, జీకటిం బగలు రే, న్వమ్ము న్వయంపెట్టుచు
బనులుం గూరుకు మాని, జాలము సిసీమా లేల వీక్షింప? నీ
కనుకట్టుం గలలుం గనుంగొని చెలంగక రాదే? కోట్యంశ మై
న, నజా! యిందలివిత యందుఁ గన నొనా? భక్తచింతామణి.

మ. పవ లెల్లం బనిచేసి బొగ్గులను జంబాలంబునం గూలికిం,
 ష. దివసాంతంబున శుభ్రతోయమున శుద్ధిం గాంచి నిద్రించుమా
 నవులం గానమె? పాపి మోక్షనుఖముం బ్రాపించు నేచింత లే,
 కవసానంబున నిశ్ నృరించి; పరమాత్మా! భక్తచింతామణీ. ౧౩

మ. సమకూరంగఁ ద్వదానుకూల్యము, మహాశత్రుండు మిత్రుం, డధ
 మ ర్మము ధర్మంబు, విషంబు పథ్య, మగు; యుష్మత్ప్రతికూల్యంబు ప్రా
 ప్తము గా నౌ నటె తద్విపర్యయము; దేవా! యీభవార్థి భవ
 త్సుముఖిత్వం బనిశంబు వేడుకొను చుందు; భక్తచింతామణీ.

మ. పొడమిం తప్పున నిప్పు, నిప్పునఁ దదప్పున్; మంచినే చెడ్డగాఁ
 ష. జెడుగున్ మంచిగ మార్పనేరుతువు; త్వచ్చిత్తానుసారంబు గా
 నడుచున్ విశ్వము; దుర్బటార్థఘటనం దక్షుండ వీ వంచు, నీ
 యడుగుల్ వట్టితిఁ; బాపి, బాపు మఘ; మీశా! భక్తచింతామణీ.

శా. ఆకాశంబునఁ గాలచక్రమును బ్రహ్మాండంబునం ద్రిప్ప, దే
 ష. వా! కల్పించితి సూర్యచంద్రులను; బిండాండంబునన్ వారి నా
 డ్యాకారంబున నాన నిల్పి; తెవు డత్యాశ్చర్యముం గూర్చెడున్
 నాకున్ నీద్వివిధాండనర్జన; మఖండా! భక్తచింతామణీ. ౧౬

మ. కాలంబో, గ్రహచారమో, ప్రకృతియో, కర్మాఘమో, నీమహా
 జాలంబో, మఱి యన్యమో, తెలిసికో శశ్యంబు గా దేదియో,
 మేలుం గీడు, సుఖంబు దుఃఖ, మరు దిమ్మే గూర్చు చాకస్మిక,
 మీలో కాళిని ద్రిప్పు; గుహ్య మిది; స్వామి! భక్తచింతామణీ.

మ. ఘటనల్ నీవి నిగూఢభావము; లెఱుంగన్ రావు, మమ్మివ్వి ప్రో
 చుటకో, యేచుటకో? యొకండు కనుకో, జోద్యం బిఁకొక్కందుకొ
 బటుమాయాబహుళాంధకారమున, దేవా! జీవులం బెట్టె దే
 మిటికిం జాలి యి? టేమి లీల యిది? స్వామి! భక్తచింతామణీ.